

**Матеріали на Всеукраїнську краєзнавчу експедицію
учнівської молоді**

«Моя Батьківщина – Україна»

Номінація «З попелу забуття»

**Туристсько-краєзнавчий екскурсійний маршрут «Шляхами
партизанської слави».**

Паламарчук Роман Сергійович

Сербенко Юлія Максимівна

Чернявський Володимир Віталійович

місто Скадовськ Херсонської області;

Скадовська загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів №2 Скадовської міської ради
Херсонської області

Буланова Ірина Михайлівна, класний керівник 10 класу, вчитель інформатики
Скадовської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів №2 Скадовської міської ради
Херсонської області, тел.. 0666106793 за сприяння туристично-краєзнавчого
гуртка Скадовського ЦДЮТ (керівник – Бай Надія Іванівна)

Скадовськ 2014 р.

Вже другий рік поспіль наш клас вирушає у дослідницьку експедицію щодо виявлення та вшанування місць поховань загиблих воїнів під час Великої Вітчизняної війни, вивчення історичних фактів, пов'язаних із місцями героїчної слави воїнів-визволителів «Шляхами партизанської слави». Першого разу туристична група учнів Скадовської загальноосвітньої школи №2 у кількості 10 учасників, 16 листопада 2013 року пройшла місцями бойової слави воїнів підпільного та партизанського рухів періоду Великої Вітчизняної війни, які діяли на території Херсонщини. Учні вшанували пам'ять героїв земляків, поклавши квіти біля пам'ятників загиблих героїв - партизанів поблизу села Промінь Скадовського району та окультуривши місце поховання.

Другого разу 12 жовтня 2014 року учні цього ж класу (вже 10) у кількості 13 чоловік знову здійснили експедицію шляхами партизанської слави, в якій ознайомили деяких учнів, що приймали участь вперше, з тією інформацією, якою володіли з попередньої експедиції. Цього разу з нами були також четверо учнів, що прибули з зони АТО. Всім дуже сподобався цікавий, хоча і не легкий

похід. Ми побували біля пам'ятника парашутистам, які везли провіант партизанам, біля трьох дубів, де розташовувалась у роки війни партизанська землянка, на самій високій точці Олешківських пісків біля пам'ятника на місці останнього бою партизан. І закінчили ми свою експедицію цього разу поблизу села Мала Андронівка, біля пам'ятника партизанському загону О.Ю.Гирського і А.К.Ладичука.

Аргументованість та технічна характеристика маршруту:

поглиблення знань з історії шляхом дослідження героїчних і трагічних подій Великої Вітчизняної війни на території Херсонської області з позиції об'єктивності та історичної вірогідності;

сприяння формуванню у дітей історичної свідомості та активної громадянської позиції;

сприяння підвищенню ролі родинного виховання, поглиблення духовної єдності поколінь;

виявлення, вивчення та пропаганда кращого досвіду краєзнавчої, пошуково-дослідницької діяльності навчальних закладів Херсонської області.

Технічна характеристика маршруту:

Початок маршруту – с.Промінь

Зупинки:

Перша зупинка – місце поховання пілотів та пасажирів літака, що віз зброю та їжу партизанам загону Гирського та Ладичука

Друга зупинка – «Три дуби» - місце землянки командування партизанського загону

Третя зупинка - місце загибелі народних месників під селом Мала Андронівка, найвища точка Олешківських пісків.

Кінець маршруту – с.Промінь

Четверта зупинка – околиця с. Мала Андронівка, пам'ятник партизанському загону О.Ю.Гирського і А.К.Ладичука

Карта маршруту додається (Додатки 1,2)

Опис краєзнавчих екскурсійних об'єктів на маршруті

Відповідно Реєстру пам'яток історії та культури Херсонської області станом на 01.06.2005 р. та Реєстру пам'яток історії та культури Херсонської області станом на 01.06.2011 р. на місці гибелі партизанського загону

О.Ю.Гирського і А.К.Ладичука та на честь радянських воїнів-парашутистів в Олешківських пісках поблизу селищ Промінь та Мала Андронівка встановлені металеві обеліски. (Додаток 3)

Обеліск на честь радянських воїнів-парашутистів невідомими вандалами пошкоджений кульовим вистрілом. Фото обелісків (Додаток 4, 5)

Інформаційні сторінки про незабутні події партизанського руху в Скадовському районі (Додаток 6)

Фото з експедицій (Додаток 7)

Інформаційна сторінка

Найбільш активною формою всенародної Боротьби в тилу ворога були збройні дії партизанських формувань. ЦК КП(б)У і місцеві підпільні організації велику увагу приділяли зміцненню діючих и створення нових партизанських загонів, забезпеченню їх кадрами й озброєнням.

З перших днів окупації на Херсонщині розгорнулася всенародна боротьба проти фашизму. Однією з найбільш поширених форм боротьби з загарбниками був саботаж. Радянські патріоти виводили з ладу лінії зв'язку, електромережу, обладнання на підприємствах, ухилялися від роботи на окупантів. Багато хто з них таємно слухали передачі радянських радіостанцій, зокрема повідомлення Радінформбюро, переховували втікачів із концтаборів, радянських військовополонених.

Військові ради фронтів і армій, що діяли на Україні, установлювали безпосередні зв'язки з партизанськими загонами і диверсійними групами прифронтових районів, допомагали їм зброєю і спорядженням.

З метою посилення військового керівництва партизанськими загонами в прифронтовій смузі і координації їхніх дій з частинами Червоної Армії при військових радах фронтів восени 1941р. стали створюватися спеціальні оперативні групи.

Усього, по неповним даним, у смузі Південного фронту діяло 44 партизанських загонів, що нараховували близько 2600 бійців.

Значний внесок у розгром німецько-фашистських загарбників у роки Великої Вітчизняної війни внесли партизани і підпільники. Початком розгортання їхньої боротьби послужила директива Ради Народних Комісарів СРСР і ЦК ВКП / б / від 29 червня 1941 р. У додаток до неї 18 липня 1941 ЦК партії прийняв спеціальну постанову "Про організацію боротьби в тилу німецьких військ", в якій конкретно вказувалися шляхи боротьби з ворогом у

тих районах, яким загрожувало фашистське вторгнення. Пропонувалося завчасно перевести на нелегальне становище частину радянських і партійних працівників, комсомольських активістів, здатних організувати боротьбу проти загарбників.

На тимчасово окупованій ворогом території радянські люди почали нещадну боротьбу проти гітлерівців. Вона з'явилася складовою частиною бойових дій. Партійні органи приступили до формування підпільних організацій і партизанських загонів. Всього за роки війни в тилу ворога налічувалося понад 6 тисяч партизанських загонів, діяло два нелегальних центральних комітети: Український і Білоруський, 90 підпільних обкомів і міжпартцентрів, понад 600 міськкомів, райкомів партії. Вони об'єднували понад один мільйон підпільників і партизанів.

Першість у цьому питанні належить Україні. На окупованій території нашої республіки діяло 60 партизанських з'єднань і близько двох тисяч партизанських загонів і розвідувально-диверсійних груп, що не входять до складу з'єднань. Всього брало участь у боротьбі з ворогом понад 500 тисяч партизан. За роки війни вони вивели з ладу близько 500 тисяч фашистських окупантів та їх пособників, розгромили 467 гарнізонів, комендатур, штабів, поліцейських управлінь, пустили під укіс близько 5 тисяч військових ешелонів, підірвали 1500 танків, 200 літаків, 600 залізничних мостів, знищили понад 900 складів.

Партизанський рух Херсонщини.

З перших днів окупації Херсонщини на її території також розгорнулася всенародна боротьба проти фашистів. Вона проходила в неймовірно важких умовах. Шляхом терору, репресій і погроз окупаційні власті намагалися зламати опір радянських людей.

Першими в боротьбу проти окупантів вступили комуністи і комсомольці. На території області діяли два підпільні партійних комітети, 11 підпільних організацій, 10 партизанських загонів, які об'єднували в своїх рядах більше

тисячі чоловік. Серед учасників антифашистського підпілля в області було 105 комуністів, 127 членів ВЛКСМ, 272 робітників, 101 колгоспник, 270 службовців, студенти, учні. Проти фашистських загарбників вели боротьбу понад 700 українців, більше 300 росіян та представників інших національностей нашої країни. Навколо окремих комуністів, комсомольців і безпартійних патріотів створювалися невеликі підпільні групи, які потім переростали в цілі організації.

З осені 1941 року почалася бойова діяльність партизанських загонів і груп у тилу ворога на Херсонщині.

Загони, керовані комуністами, послужили основним кістяком, навколо якого об'єдналися робітники, колгоспники і інтелігенції.

Херсонський партизанський загін Е.Е. Гірського.

Був сформований і діяв Херсонський партизанський загін під командуванням заступника голови міськвиконкому, члена КПРС Омеляна Юхимовича Гірського. У загін входили: П.В. Макєєв, комісар, - заступник секретаря Миколаївського обкому партії по промисловості; А.К. Ладичук, начальник штабу, - голова виконкому Херсонської міської Ради; робочі судноверфі імені Комінтерну І. Кіннотників, І. Кабаков, К.Павленко, Г. Кулініченко, завідувач Херсонським міським фінансовим відділом А. Носков та інші.

Гортаючи і аналізуючи Книгу пам'яті України, можна додати такі прізвища до складу загону Гірського:

Веселова Наталія, партизанка, стройова загону під командуванням О.Ю. Гірського. Пропала безвісти.

Возбраний Філіп Микитович, партизан, рядовий партизанського загону О.Ю. Гірського. 30.10.1941 р. загинув.

Кабаков Ілля Тимофійович, 1904 р. н. Партизан, рядовий партизанського загону. Загинув 30.10.1941 р.

Кузьменко Іван Григорович, 1904 р. н. Партизан, командир кулеметного взводу загону. Загинув 30.10.1941 р.

Ладичук Олександр Карпович, 1905 р.н. Партизан, начальник штабу загону. Загинув 30.10.1941 р.

Макєєв Петро Васильович, 1905 р.н. м. Херсон. Партизан, комісар партизанського загону. Загинув 30.10.1941 р.

Медведєв Михайло Карпович, 1900 р. Партизан, рядовий партизанського загону. Загинув 30.10.1941 р.

Мешко Олександр Йосипович, 1905 р. н. Партизан. Загинув 30.10.1941 р.

Назаров Лука Йосипович, 1886 р. н. Партизан, рядовий партизанського загону. Загинув 30.10.1941 р.

Носков Абрам Львович, 1898 р. н. Партизан. Загинув 30.10.1941 р.

Павленко Кирило Федорович, 1914 р. н. Партизан, стройовий загону Гірського. Розстріляний гітлерівцями 10.01.1942 р.

Прасолов. Партизан, розвідник партизанського загону під командуванням О.Ю. Гірського. Пропав безвісти.

Савченко Павло Микитович, 1902 р. н. Партизан, стройовий загону під командуванням О.Ю. Гірського. Розстріляний гітлерівцями.

Шевченко Василь Артемович, 1902 р. н. Партизан, начальник боєпостачання партизанського загону. Загинув 30.10.1941 р.

У загоні було 100 бійців - в основному радянські, партійні працівники, робітники заводу імені Комінтерну. Патріоти знищували живу силу і техніку ворога, виводили з ладу телеграфні і телефонні лінії. Протягом вересня 1941 вони знищили 33 фашиста, захопили 6 мотоциклів, 4 автомашини, багато автоматів і іншої зброї. Не маючи зв'язку з Великою землею, достатньої кількості боєприпасів і зимового одягу, командування загону направило через лінію фронту свого розвідника - зв'язкового СМ . Хазановича - колишнього працівника міської газети " Наддніпрянська правда". Йому насилу вдалося перейти лінію фронту, зв'язатися з працівниками ЦК КП/б /У, передати цінні відомості і отримати для партизанського загону зброю і необхідне спорядження. Однак, повертаючись літаком з групою зв'язку в партизанський загін, Хазанович загинув при приземленні.

На місці падіння літака встановлено пам'ятник (це перша зупинка нашого маршруту)

Партизанському загону Е.Е. Гірського доводилося діяти у важких умовах степової смуги, майже при повній відсутності лісових масивів. Утруднений був зв'язок з великими партизанськими центрами, з Великою землею. У цій складній обстановці партизани показали безмежну відданість Батьківщині, готовність захищати її, не шкодуючи життя. Самі ж фашистські карателі змушені були визнати виняткову мужність бійців і командирів Херсонського партизанського загону. В одному з секретних наказів окупаційної влади, в якому спеціально викладалася операція по боротьбі з партизанами в районі Херсона, говорилося наступне: «Партизани відчайдушно пручалися, взяти їх у полон без втрат було неможливо, тому боролися з ними до повного знищення».

Партизани знищували фашистських солдатів і офіцерів, звільняли радянських військовополонених, збирали і передавали командуванню Червоної

Армії розвіддані. На їх рахунку чимало сміливих і ризикованих диверсій: в декількох кілометрах від міста був спалений великий склад з пальним, порушено телефонний зв'язок у місті, знищений кінний роз'їзд біля села Костогризів, відбито великий обоз з награбованим добром, ліквідовано кілька легкових машин зі штабними офіцерами.

Нерівній була сутичка під селом Мала Андронівка в дощові вересневі дні 1941 року. Фашистам вдалося взяти в кільце групу партизан, і практично розгромити основні сили загону О.Ю. Гірського.

Як вказують очевидці, в цій останній сутичці з карателями О.Ю. Гірський, А.К. Ладичук і прикордонник Блінов, витративши весь боєзапас і знищивши понад 20 гітлерівців, останньої зв'язкою гранат підірвали себе.

На місці загибелі народних месників на кургані встановлено монумент. Під монументом покладена капсула з зверненням до нащадків, яке належить оголосити в день століть Перемоги (друга зупинка нашого маршруту).

У серпні 1941 року, перед окупацією Херсона фашистськими військами, в місті з партійних і радянських працівників, робітників підприємстві колгоспників довколишніх сіл був сформований партизанський загін. До нього увійшли близько 40 осіб. Місцем дислокації загону було визначено цюрупинські кучугури, тобто місцевість, покрита піщаними пагорбами, що сягали іноді до двадцяти метрів заввишки. З міста учасники херсонського партизанського загону(так він називався) перебралися до Цюрупинська напередодні вторгнення у місто фашистських військ. Три тижні - з 18 серпня по 12 вересня 1941 року – партизани перебували в Буркутах - невеликому селищі, де розташоване лісництво. 12 вересня був окупований Цюрупинськ, і загін пішов у кучугури. Землянка командування була викопана під величезним дубом. Місцевість ця так і називалася: «Три дуби». Ці дуби збереглися досі.

Бойові дії партизани здійснювали на території Цюрупинського та Голопристанського районів.

Наближалася осінь. У партизанів не було зимового обмундирування, рації, радиста, закінчувалися боєприпаси, продукти харчування. Постала гостра необхідність направити через лінію фронту зв'язкового до розташування військ Червоної Армії і попросити все необхідне. І хоча партизани сподівалися, що боротьба не буде тривалою, командування загону - П.В.Макєєв, комісар партизанського загону, колишній секретар Миколаївського обкому партії по промисловості, О.Ю.Гірський, командир загону, колишній заступник голови Херсонського міськвиконкому, **Олександр Карпович**

Ладичук, начальник штабу загону, колишній голова Херсонського міськвиконкому - ухвалили рішення послати через лінію фронту зв'язкового, бійця загону Самуїла Михайловича Хазановича, колишнього інструктора міськкому партії.

У загоні події розгорталися наступним чином. Не маючи продовольства, командування загону прийняло рішення розселити в навколишніх селах та в місті 15 чоловік для розвідки і для того, щоб люди могли там харчуватися. Бойові операції тривали. Як передало у вересні 1941 року Совінформбюро, бійці херсонського партизанського загону підірвали бомбу в ресторані в місті Херсоні, в результаті чого загинули окупанти, котрі бенкетували там. Майже щодня відбувалися збройні сутички з фашистами на дорогах Цюрупинського та Голопристанського районів.

Активна бойова діяльність партизанів серйозно непокоїла окупантів. Фашисти зробили аерофотозйомку місцевості, точно встановили, де розташований партизанський загін. У державному архіві Херсонської області зберігається виписка з наказів та інших документів німецьких окупаційних властей. Вони проливають світло на події, пов'язані з розгромом партизанського загону: «... Для того, щоб перешкодити виходу партизанів з непрохідних місцевостей, команда була посилена, і рано вранці 18.10.1941 року почала наступ з усіх сторін. Після просування, що тривало приблизно одну годину, в дуже незручній місцевості, один із взводів несподівано потрапив підсильний кулеметний і збройовий обстріл. Для того, щоб закрити противнику шлях відступу, коло було спочатку тісніше стиснуте, і ударні загони відповіли на вогонь противника. Той же загін упровадив в оборонні

партизанів позиції партизанів відчайдушно захищалися, і, знявши обслугу, змусив зброю замовчати. Дві кулеметні позиції і два міцно побудованих бліндажа були взяті штурмом за допомогою ручних гранат. »

Бій тривав цілий день, до пізнього вечора. У цьому бою загинули або були поранені майже всі партизани. О.Ю.Гірському, О.К.Ладичуку і П.Х.Блінову вдалося прорвати кільце оточення і, під покривом темряви, дістатися до села Андронівки Скадовського району.

Сховавшись у підвалі будинку Антона Коломойченка, родича Гірського, вони вранці були виявлені старостою села К.Г.Дзюбою. Партизанів зрадили. Не чекаючи приходу карателів, О.Ю.Гірський, О.К.Ладичук і П.Х.Блінов покинули підвал і сховалися у неприбраних соняшниках за півтора кілометра від села. Там вони вирішили прийняти останній бій.

Оскільки партизани чинили відчайдушний опір, то взяти їх у полон без втрат було неможливо, тому боролися з ними до повного знищення.

І тут були захоплені великі трофеї: крім різного роду вогнепальної зброї, ручних гранат, був пістолет-маузер на срібній пластинці якого був напис: «За особливу відвагу, виявлену в боротьбі проти ворогів радянської влади».

Відомо, що цією іменною зброєю був нагороджений **Омелян Юхимович Гірський**, активний учасник громадянської війни. Карателям не вдалося живим взяти командирів партизанського загону. Усвідомлюючи безвихідь ситуації і не бажаючи потрапити в полон, вони підірвали себе гранатами.

Ціною нечуваних втрат і жертв, населення нашого міста відстоювало у боротьбі з окупантами рідну землю, життя

дітей. Належне цьому подвигу в майбутньому віддаватимуть і наші нащадки. У цьому наш обов'язок – обов'язок перед загиблими.

Жителі Херсона та області вшановують пам'ять учасників партизанської боротьби. Ім'ям О.Ю.Гірського названі вулиці в місті Херсоні і в селі Костогризівому Цюрупинського району, в селі Шевченковому Скадовського району його ім'я присвоєно колгоспові. На будівлі електромашзаводу в місті Херсоні, розташованого на вулиці Гірського укріплена меморіальна дошка з барельєфом героя і датами життя. Поблизу села Малої Андронівки Скадовського району, на місці останнього бою партизанів з фашистами, в 1967 році встановлено пам'ятник, в обласному краєзнавчому музеї експонуються документи та матеріали, пов'язані з діями партизанського загону. Іменем О.К.Ладичука названі вулиця в Херсоні і провулок, а також школа, в селі Широкому Скадовського району - вулиця.

Гірський Омелян Юхимович П 899-1942)
- заступник голови Херсонського
міськвиконкому, командир
партизанського загону, що діяв у
Миколаївській області (Херсонська
область входила до складу
Миколаївської). Загинув у бою 18
жовтня 1942

Омелян Юхимович Гірський ; 1899-1941 - партизан Великої Вітчизняної війни, командир Херсонського партизанського загону.

У ході оборони Херсона від німецько- фашистських захватників в серпні 1941 був сформований і почав діяти Херсонський партизанський загін під командуванням заступника голови міськвиконкому, члена ВКП (б) Омеляна Гірського, комісара П.В. Макєєва, заступника секретаря Миколаївського обкому партії з промисловості та начальника штабу А.К. Ладичука, голови виконкому Херсонської міської Ради.

Партизанському загону доводилося діяти у важких умовах степової смуги, при майже повній відсутності лісових масивів, а також відсутності зв'язку з Великою землею. У цій складній обстановці партизани показали безмежну відданість Батьківщині. Самі ж вороги змушені були визнати виняткову мужність партизан:

«Партизани відчайдушно чинили опір, взяти їх у полон без втрат було неможливо, тому боролися з ними до повного знищення».

Херсонські партизани знищували фашистських солдатів і офіцерів, звільняли радянських військовополонених, збирали і передавали командуванню Червоної Армії розвіддані. На їх рахунку чимало сміливих і ризикованих диверсій: спалений великий склад з пальним, порушено телефонний зв'язок в Херсоні, знищений кінний роз'їзд біля приміського села, відбито великий обоз з

ЦА ФСБ России

Спецсообщение НКВД УССР
№ 3220/СВ в ЦК КП(б) Украины и
НКВД СССР о деятельности
партизанского отряда под
командованием Е.Е. Гирского

10 декабря 1941 г.

На территории Николаевской области при отходе наших частей был оставлен партизанский отряд под командованием зам. председателя Херсонского городского совета Гирского.

Оперирует партизанский отряд Гирского в Херсонском. Цюрупинскими Голопристанском районах Николаевской области.

По поступившим сведениям, этот партизанский отряд за время с 11 по 30 сентября с.г. уничтожил 32 немецких солдата и одного офицера, захватил у них 12 автоматов, 6 мотоциклов с прицепами, 1 штабную легковую автомашину и 3 грузовые автомашины с награбленным у населения продовольствием.

Отбитое у немцев продовольствие возвращено населению, автомашины уничтожены.

Кроме того, на протяжении 2 километров отрядом уничтожена телеграфно-телефонная линия.

Этим же отрядом собраны и переданы командованию Красной Армии ценные разведывательные данные.

Зам. народного комиссара
внутренних дел УССР
Савченко

награбованым добром, ліквідовано кілька легкових машин зі штабними офіцерами. У вересні 1941 під час нападу на колишній готель «Європейську» партизани Гірського знищили 15 німецьких офіцерів.

У вересні 1941 під селом Мала Андронівка ворогам вдалося оточити групу партизанів і розгромити основні сили загону Е. Е. Гірського. За показаннями очевидців, в цій останній сутичці з карателями О.Ю. Гірський, А. К. Ладичук і прикордонник Блінов, витративши весь боєзапас і знищивши понад 20 гітлерівців, останньої зв'язкою гранат підірвали себе.

На місці загибелі народних месників на кургані встановлено монумент.

Додаток 7

Три дуби

Обеліск партизанському загону О.Ю. Гірського та А. К. Ладичука 2013 рік

Обеліск партизанському загону О.Ю. Гірського та А. К. Ладичука. Експедиція 2014 року

Обеліск пілотам Експедиція 2014 року